

İKV
DEĞERLENDİRME
NOTU

**KÜRESELLEŞME TARTIŞMALARI
EKSENİNDE AB ŞÜPHECİLİĞİ VE
POPÜLİZMİN AVRUPA
BÜTÜNLEŞMESİNE ETKİLERİ**

52. yıl
1965

**KÜRESELLEŞME TARTIŞMALARI
EKSENİNDE AB ŞÜPHECİLİĞİ
VE POPÜLİZMİN AVRUPA
BÜTÜNLEŞMESİNE ETKİLERİ**

İSTANBUL, AĞUSTOS 2017

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI ve hazırlayanların
isimleri belirtilerek alıntı yapılabilir.

Yayına Hazırlık ve Baskı

Genel Yönetmen: Gürhan Demirbaş
Genel Yönetmen Yardımcısı: Eser Soygüder Yıldız
Görsel Yönetmen: Hakan Kahveci
Editör: Hüseyin Vatansever
Sayfa Tasarım: Şahin Bingöl
100. Yıl Mah. 34204, Bağcılar - İSTANBUL
Tel: 0212 440 24 24

Baskı

Dünya Süper Veb Ofset AŞ
100. Yıl Mah. 34204, Bağcılar – İSTANBUL
Tel: 0212 440 24 24

İçindekiler

KÜRESELLEŞME TARTIŞMALARI EKSENİNDE AB ŞÜPHECİLİĞİ VE POPÜLİZMİN AVRUPA BÜTÜNLEŞMESİNE ETKİLERİ	4
1. Küreselleşmeyi Yönetmek	6
1.1. Küreselleşmenin “Kaybedenleri” ve “Kazananları”	6
1.2. Küreselleşmenin Kaybedenleri Üzerine Farklı Teoriler	9
2. Küreselleşmenin Sorunları Ekseninde Şekillenen AB Şüpheli ve Sağcı Popülist Söylemler	10
2.1. Popülizme Genel Bir Bakış	11
2.2. AB Şüpheliğine Genel Bir Bakış	12
3. Tehdit Altındaki Avrupa Bütünleşmesi	14
3.1. Popülist ve AB Şüpheli Dalganın Merkezinde Yer Alan Brexit	15
3.2. Sağcı Popülist ve AB Şüpheli Partilerin Oy Oranı Nasıl ve Neden Artıyor?	17
4. Avrupa'nın Geleceğini Küreselleşmenin Kaybedenleri mi Belirleyecek?	20
4.1. Avrupa Bütünleşmesinin Önündeki Engel: Tehdit Algısı	21
4.2. Avrupa Bütünleşmesi Kimlere Hitap Ediyor?	22
5. Sonuç	24

Küreselleşme Tartışmaları Ekseninde AB Şüpheciliği ve Popülizmin Avrupa Bütünleşmesine Etkileri

Selvi EREN

İKV Uzman Yardımcısı

Genel Değerlendirmeler

- Bireylere yeni iş imkânları ve modern hayat standartları sunan küreselleşme maalesef iç savaş, açlık, sefalet, kıtlık gibi en ciddi krizlere çözüm sunamıyor. Dünyanın en zengin kişisi Bill Gates'in serveti 75 milyar dolar iken Dünya Bankası verilerine göre 767 milyon kişi günde 1,90 dolardan daha az bir parayla yaşam savaşı veriyor.
- Küreselleşmenin faydalarından yararlanamayanlar, korumacı politikaları desteklemeye meylediyor. Sosyo-ekonomik sorunlar için bir suçlu arama eğiliminde olan "kaybedenler" popülist görüşlerde kendilerine ait öğeler buluyor.
- Ekonomik ve sosyal krizlerden beslenen ve mevcut sorunlar sayesinde güçlenen popülist politikacılar Avrupa kıtasında AB karşıtı söylemleriyle de oldukça dikkat çekiyor. 2014 AP seçimlerinde yüksek oy oranlarına sahip olan popülist ve AB şüpheci siyasi partiler Brexit süreciyle beraber politik atmosferi yönlendirecek ölçüde güç kazandı.
- Brexit her ne kadar AB'nin imajını somut bir şekilde sarsmış olsa da Birleşik Krallık ile diğer Üye Ülkeler aynı AB şüpheci ve popülist dinamiklere sahip değil. Özellikle Doğu Avrupa'dan gelen göç dalgasını engellemek isteyen Birleşik Krallık, Brexit talebiyle Avrupalı kimliğinin neden oluşmadığı hakkında ipuçları da sunuyor.
- Ana akım veya "zayıf" ideolojilerin yan ögesi bir söylem olarak ortaya çıkan popülizm, "biz ve ötekiler" karşıtlığı yaratarak gerçeklikleri siyah ve beyaz olarak betimliyor. AB şüpheci söylem ise katı ve ılımlı olarak iki temel ayırım içermekle birlikte vatandaşlar arasında önemli ölçüde taraftar bulduğu için Avrupa entegrasyonunun geleceğinde büyük bir engel teşkil ediyor.
- Küreselleşen dünyada Avrupa bütünleşmesinin sunduğu liberal ve çok kültürlü değerlerden faydalanamayan ve krizlerle mücadele etmek durumunda kalan Avrupalılar, demokrasi ve hukuk düzenindeki olası gerilemeleri de göze alarak korumacı ve ayrıştırıcı politikaları savunanlar lehine oy kullanıyor.

Giriş

2016 yılının yoğun gündeminden sonra 2017 "süper seçim yılı" olarak çok yönlü dinamiklerle şekilleniyor. Politik ve ekonomik olarak küresel değişimlerin çok keskin bir şekilde yaşandığı son yıllar, geleceğin öğelerini de belirlemede kilit rol oynuyor. Birleşik Krallık'ın AB'den çıkma kararı ve Trump'ın ABD Başkanı seçilmesinin yanında Suriye başta olmak üzere Ortadoğu ve Afrika'daki iç savaşlar nedeniyle artan açlık,

kıtlık ve göç oranları küresel çapta bir krizle karşı karşıya kaldığımızı gösteriyor. Bu yazımızda Avrupa bütünleşmesini tehdit eden AB şüpheli ve popülist söylemlerin güçlenmesini Avrupa'nın geleceği ekseninde incelemeye çalışacağız. Sağcı popülizm ve AB şüpheliği arasındaki kesişim noktalarını belirleyip irdedeceğimiz yazımız son dönem seçim sonuçlarına da değinecek.

1. Küreselleşmeyi Yönetmek

Avrupa Komisyonu, 10 Mayıs 2017 tarihinde "Küreselleşmeyi Yönetmek" isimli bir rapor yayımladı.¹ Rapor "Avrupa'nın Geleceğine Dair Beyaz Kitap"²ta² bahsi geçen konulardan biri olan küreselleşmenin odağında gelişen ve dönüşen dünyadaki mevcut sorunları ve olası çözüm önerilerini ele alıyor. Raporda 1900'lü yıllardaki mal ve sermaye ticaretiyle başlayan küreselleşmenin, gelişen teknoloji, internetin yaygınlaşması ve gelişmekte olan ekonomiler nedeniyle doğasının ve içeriğinin değiştiği belirtiliyor.

Rapor, birçok Avrupalının işini kaybetmekten ve hayat standartlarının düşmesinden korktuğunun altını çiziyor. Küreselleşme yüzünden geleneklerin ve ulusal kimliğin zarar gördüğünü düşünenlerin endişelerinin giderilmesi gerektiği belirtilen raporda, küresel konuların yereli etkilediğinden ve aynı şekilde yerel sorunların da küresel gündemi şekillendirdiğinden bahsediliyor.

Sözlük tanımı olarak küreselleşme iş ağının dünya çapına yayılması, büyük şirketlerin uluslararası bir yapı kazanması ve ülkelerin ticaret dışında sosyal ve kültürel konularda da birbirine daha benzer hale gelmesi anlamını taşıyor.³ Küreselleşmenin tarihi 1800'lü yılların sonlarına kadar uzansa da popüler bir kavram haline gelmesi 1980'li yıllarda oldu. Bu kavram ilk defa 1972'de siyasal bilimler Profesörü George Modelski tarafından Avrupa'nın dünyanın geri kalanını kontrol ederek tek pazara dâhil etmesini tanımlamak için kullanıldı.⁴ Bununla birlikte, Dünya Sistemi Teorisini geliştiren Immanuel Wallerstein ise globalleşmenin yeni bir olgu olmadığını, son 500 yıldır devam ettiğini ve günümüzde yaşadığımız gelişmelerin bir dönüşüm olarak adlandırılması gerek-

tiğini ileri sürdü.⁵ Farklı yaklaşımlara göre değişse de, bugün genel olarak küreselleşme olarak tanımladığımız olgunun, sınırları ortadan kaldırırken, yeni ama görünmez sınırlar ortaya koyduğunu, korunaklı yaşamlarımız için yeni tehditleri gündeme getirdiğini ve klasik yaklaşımların sorgulanmasını gerektiren yeni bir gerçeklikle yüz yüze bıraktığını söylemek mümkün.

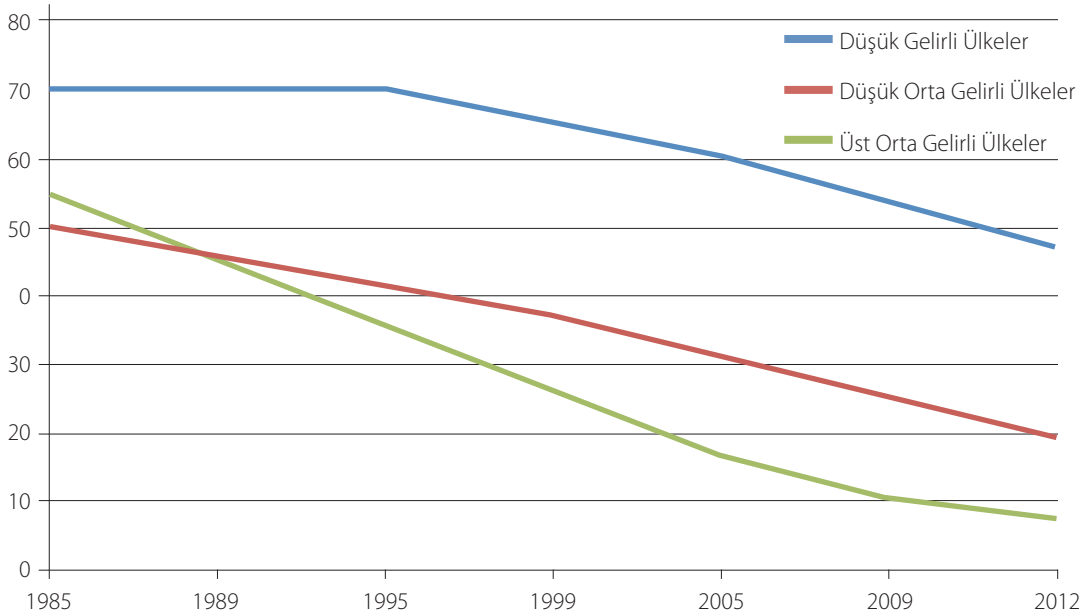
1.1. Küreselleşmenin "Kaybedenleri" ve "Kazananları"

Küreselleşme, olumlu yanlarının yanında farklılıkları derinleştirilmesi sebebiyle sadece gelişmekte olan değil gelişmiş ülkelerde de ciddi sorunları beraberinde getirdi. Bu anlamda birçok analiz küreselleşmenin "kazananları" ve "kaybedenleri" olduğunu ortaya koydu. Son dönemlerde küreselleşme karşıtı korumacı politikacıların oylarını artırması da bu durumun çok yönlü etkilerinden sadece birisi. Korumacı politikalar ile mülteci akınını kesmeyi vadeden Trump, Le Pen, Wilders, Hofer gibi liderler oy oranlarını çok ciddi bir şekilde artırmayı başardı. Avrupadaki son seçimlerde küreselleşme karşıtı bir lider ülke yönetiminde söz sahibi olmasa da Donald Trump ABD'nin 45'inci Başkanı olarak seçildi.⁶

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)⁷ ve Dünya Bankası'nın (World Bank)⁸ 2016 yılında yayımladıkları raporlara göre küresel boyutta eşitsizlikler kayda değer bir oranda azaldı. Ancak küreselleşmenin ve teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak gelişmiş ülkelerdeki toplumsal eşitsizlik oranı yükseldi ve orta sınıf kaybolmaya başladı.

Birleşik Krallık Sussex Üniversitesi Profesörü sosyolog Luke Martell "Küreselleşmenin Sosyolojisi" isimli 2017 yılında yayımladığı

Şekil 1: Yıllara Göre Azalan Aşırı Yoksulluk Oranı

Kaynak: Dünya Bankası (2016)

Not: Düşük gelirli ülkeler (Kişi başına geliri 745 dolar ve altında olan ülkeler); düşük orta gelirli ülkeler (Kişi başına geliri 746-2975 dolar arasında olan ülkeler); üst orta gelirli ülkeler (Kişi başına geliri 2 976-9 205 dolar arasında olan ülkeler)

Not: Aşırı yoksulluk tanımı günde 1,90 dolardan az gelire yaşayan bireyler için kullanılmaktadır.

eserinde küreselleşmeyi makro düzeyde bir oluşum olmasına rağmen mikro düzeyde günlük hayatı da doğrudan etkileyen bir kavram olarak nitelendiriyor.⁹ Soğuk savaşın bitmesiyle, öncesinde iki kutuplu olan dünyanın, kültürel anlamdaki benzerliklerin fazlaşması veya kapitalizmin hızla yayılması sebebiyle daha bütünleşmiş olduğu düşünülüyor.¹⁰ Ancak artan benzerliklere paralel olarak sosyo-ekonomik farklılıklar da artmaya, en iyi durumdaki ile en kötü durumdaki arasında uçurum derinleşmeye başladı.

Küreselleşme kavramının son dönemlerdeki popülerliğinin ve hem akademik çevrede hem de politikacılar tarafından fazlaca gündeme getirilmesinin sebepleri internetin kullanımıyla birebir alakalı. İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte küresel

çapta hızlı bir bilgi akışının sağlanması bireylerin kendi ülkeleriyle sınırlı kalmak zorunda olmadığı, dünyada olup bitenleri takip edebildiği ve karar alıcılar üzerinde daha fazla denetim gücünün olduğu bir ortam yarattı. Küresel ısınma gibi tüm dünyayı ilgilendiren sorunlardan gün geçtikçe daha fazla haberdar olan vatandaşlar, ekonomik bağımlılık ve krizler hakkında da önceki dönemlerdeki gibi ülke yöneticilerinin açıklamalarıyla yetinmek zorunda değil.¹¹

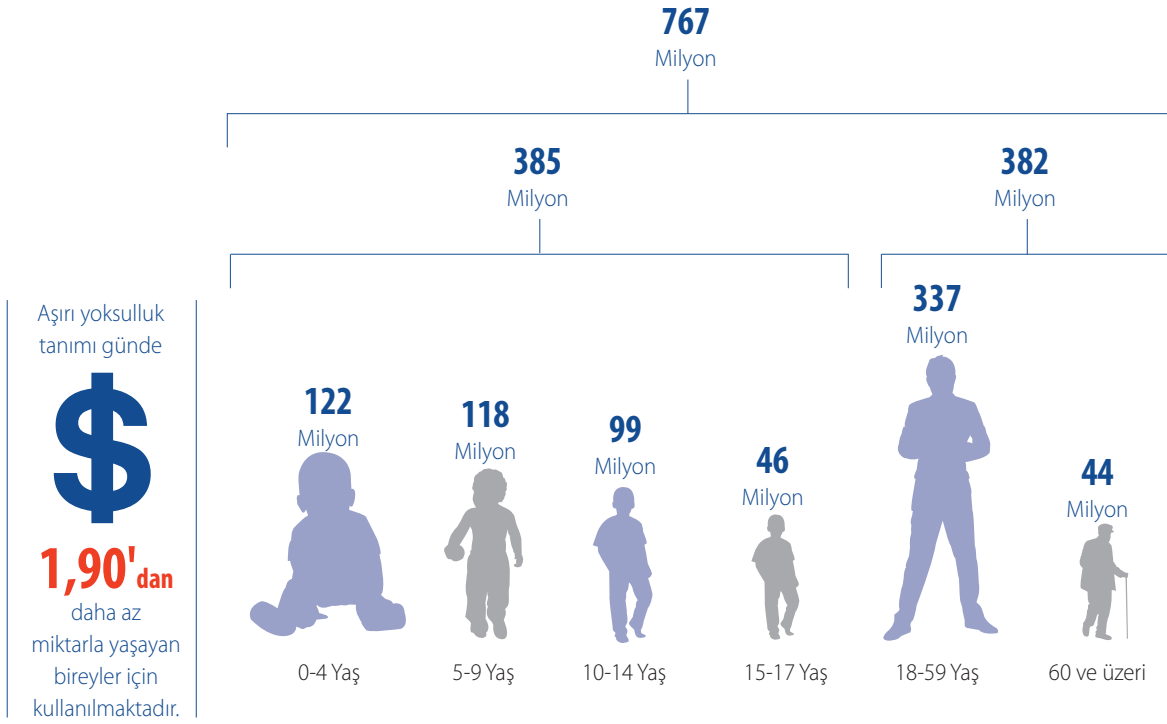
Yoksulluk ve cinsiyet eşitliği üzerine çalışan İngiliz sivil toplum kuruluşu OXFAM'ın 16 Ocak 2017'de yayımladığı bir rapora göre dünyanın en zengin 8 kişininin serveti dünyanın en yoksul yarısının (3,6 milyar kişi) sahip olduğu varlıklara eşdeğer.¹² Küresel servetin 255 trilyon dolar

olduğu günümüzde en zengin 8 kişi, 426 milyar dolarlık servete sahip. 2015 yılı itibarıyla dünya nüfusunun yüzde 1'ini oluşturan en zengin kesimin geri kalan yüzde 99'dan daha fazla varlığa sahip olduğunu belirten rapor, eşitsizliklerin ne kadar korkutucu boyutlarda olduğunu gözler önüne seriyor. Gelir artışı seviyesinde de eşitsizliklerin olduğu vurgulanan raporda dünyanın en yoksul yüzde 10'u¹³ içinde yer alan bireylerin 1988-2011 yılları arasında 65 dolarlık bir gelir artışına (yıllık olarak 3 dolardan daha az bir gelir artışı) sahip olduğu belirtiliyor. Bununla birlikte aynı yıllar arasında en zengin yüzde 1'in içinde yer alan bireyler 182 kat daha fazla gelir artışına (11.800 dolar) sahip oldu.¹⁴

Ekonomik düzeyde bir uçurumun söz konusu olduğu küreselleşme süreci doğal

olarak sosyal ve politik gelişmişlikte de sorunlar yaratıyor. "Kazananlar" sınıfının en üstünde yer alanlar ile "kaybedenler" in en alt kısmında bulunan bireyler arasındaki hayat standartları farkı inanılamayacak ölçüde büyük ve bir o kadar da gerçek. Dünyanın en zengin kişisi Bill Gates'in serveti 75 milyar dolar¹⁵ iken Dünya Bankası verilerine göre 767 milyon kişi günde 1,90 dolardan daha az bir parayla yaşam savaşı vermek zorunda. Demokratik değerlere ve insan haklarına verilen önemin tarihte hiç olmadığı kadar geliştiği günümüzde bireyler arası ekonomik gelişmişlik farkı giderek artıyor. Büyüme ve kalkınma temelli politikalar adil bir toplum yaratmaktan uzak kalırken bu durum gelişmemiş ülkelere kadar çok farklı düzeylerde kendisini gösteriyor.

Şekil 2: Aşırı Yoksullukta Yaşayan Çocuk ve Yetişkin Sayısı

Kaynak: UNICEF and World Bank Group, "Ending Extreme Poverty: a Focus on Children", Briefing Note, October 2016

1.2. Küreselleşmenin Kaybedenleri Üzerine Farklı Teoriler

Herhangi bir kıtada, herhangi bir ülkede yer alan bireylerin sadece ticari değil aynı zamanda sosyal ve kültürel olarak da bir-biriyle iletişim halinde olmasını sağlayan küreselleşme aslında günümüzü tanımlayan temel bir kelime. Bununla birlikte bireyleri ve ülkeleri birbirine daha sıkı bir şekilde bağlayarak teknolojik gelişmeler çevresinde dönüşen küreselleşme süreci belirli bir uyum yeteneğine sahip olmayı gerektiriyor. Her ne kadar biyolojik bir teori de olsa Darwin'in "doğal seçimler" olarak tanımladığı durum sosyolojik olarak da geçerliliğini kanıtlıyor. En basit haliyle bahsedilen teoride değişen koşullara uyum sağlayan canlıların nesillerini devam ettirdiği geri kalanların ise nesillerinin tükendiği belirtiliyor. Bu görüşü biyolojik konulardan sosyo-ekonomik konulara taşıdığımızda bazı grupların daha avantajlı olduğunu görüyoruz. Alınan eğitim, çalışma koşulları, maaş, hayat standartları gibi temel konularda bireyler arası uçurum olması aslında bu teoriyle bağdaşan bir durum.

Darwin'in 1859'da yayımlanan "Türlerin Kökeni" isimli evrim teorisini açıklayan kitabından önce Karl Marx ve Friedrich Engels sosyal evrim konusunda çalışıyordu. Birbirini sosyo-ekonomik ve doğa bilimleri açısından tamamlayan iki teori çok derin ve çok yönlü öğeler ve sentezler barındırıyor. Bununla birlikte yazımızda bu teorileri hatırlatma sebebimiz bireyler ve toplumlar arası farklılık yaratan küreselleşme sürecini tanımlayan öğeler barındırmaları. Tarihin gelişimini ekonomiye dayandıran Marx ve Engels'e göre toplum, tarih içinde çeşitli evrelerden geçiyor ve ekonomi, diğer her şeyin belirleyicisi olarak yer alıyor. Darwin'in "doğal seçim"

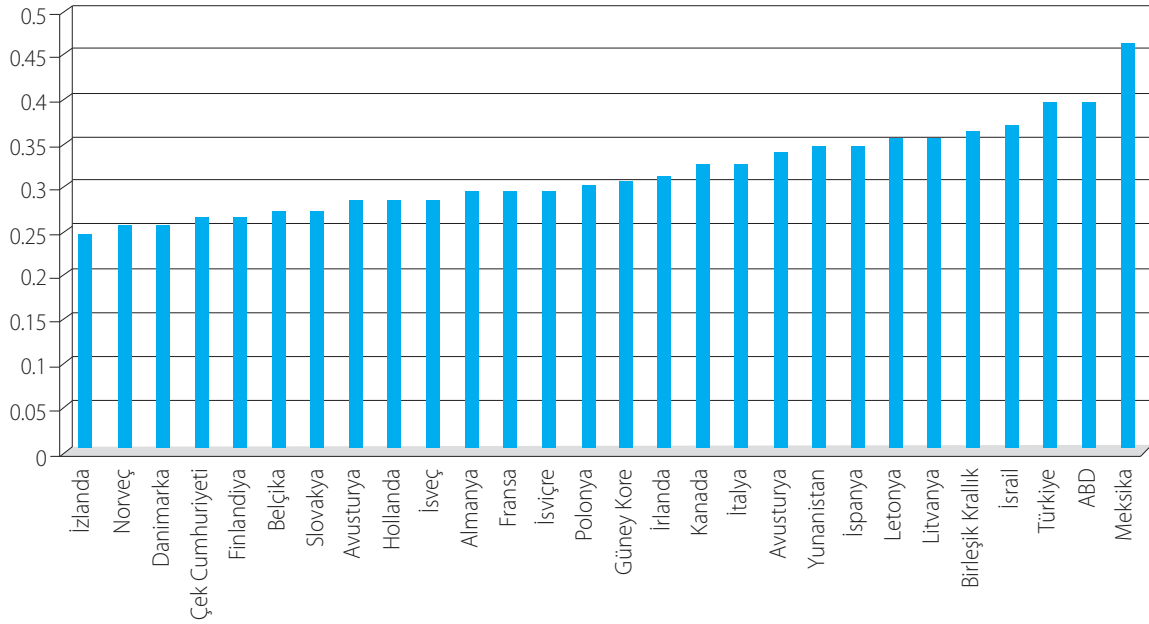
teorisiyle, Marx ve Engels'in teorisini birleştirdiğimizde farklı nedenlerden ötürü uyum sağlayamayan bireylerin kaybeden tarafta yani sosyo-ekonomik olarak alt sınıflarda yer almasını açıklayabiliriz.

Bu anlamda ticaret odaklı başlayan ve diğer alanlara da yayılıp mikro düzeye inen küreselleşme süreci her iki teoriden de öğeler taşıyor. Bir yandan bireylere yeni iş imkânları ve modern hayat standartları sunan küreselleşme diğer yandan iç savaş, açlık, sefalet, kıtlık gibi en ciddi krizlere çözüm sunamıyor. Daha en baştan avantajlı olanlarla eşit fırsata sahip olmayan bireyler, ülkeler ve bölgeler, küreselleşme yarışında geride kalırken; en iyi durumda olan ile en kötü durumda olan arasındaki farkın daha da açıldığı ve derinleştiği gözleniyor.

Bu konuda bağlantı kurabileceğimiz diğer bir teori ise "empowerment"¹⁶ olmakla birlikte, bu görüş küreselleşmenin kaybedenleriyle (azınlıklar, kadınlar, güney ülkeleri vs.) kazananları arasındaki farkı azaltmak üzerine kuruluyor. "Empowerment" olarak ortaya atılan görüş aslında daha çok kadın konusunda ön plana çıksa da sosyo-ekonomik olarak geride kalmış gruplar ve güney ülkeleri için de kullanılıyor. Güçlenme, güçlendirme anlamı taşıyan "empowerment"¹⁷ sosyal ve ekonomik olarak geri planda kalmış olanların daha iyi hale gelmesi anlamına geliyor. Bu bağlamda bu konseptin küreselleşmenin sorunlarına odaklandığını söyleyebiliriz.

"Empowerment" konusunda küreselleşmede olduğu gibi birçok farklı teori ve analiz ortaya atılırken, en göze çarpan görüşlerden birisi güçlendirmek istediğiniz birey ve gruplara diğerlerinden daha fazla fırsat verilmesi görüşü.¹⁸ Özellikle gıda güvenliği konusunda yapılan çalış-

Şekil 3: Ülkelere Göre Gelir Dağılımındaki Eşitsizlik

Kaynak: OECD (2013, 2014 Verileri)

Not: Tablodaki veriler Gini katsayısı ile hesaplanmıştır. 0 tam eşitliği gösterirken, 1 tam eşitsizliği belirtmektedir.

malarda ön plana çıkan bu görüş, kadınlara erkeklerden daha fazla iş imkânı ve fırsat verilmesi gerektiğini savunuyor.¹⁹ Bunun sebebi olarak ise aynı imkânlar verildiğinde daha avantajlı konumda olan erkeklerin birçok zorlukla mücadele eden kadınlardan daha verimli sonuçlar elde etmesi ve sonuç olarak arzu edilenin tam aksine aradaki sosyo-ekonomik farkın artması gösteriliyor. Bu teorinin gıda güvenliğinden çok daha farklı konularda geri planda kalmış bireyler, gruplar, ülkeler ve hatta bölgeler için de geçerli olduğunu varsayabiliriz. Bu durumda, aradaki farkı azaltıp adil bir küresel dünya yaratmak için uyum sağlamada zorluk yaşayanların diğerlerine nazaran daha fazla yardıma, ek imkân ve pozitif ayrımcılığa ihtiyacı olduğu görüşü somut çözümler getirebilir. Bu nedenle de daha çok desteğe ihtiyaç

duyanlara yönelik politikalar ve ekonomik programlar oluşturulması herkesin “kazan” tarafta yer almasını sağlayabilir.

2. Küreselleşmenin Sorunları Ekseninde Şekillenen AB Şüpheli ve Sağcı Popülist Söylemler

İlk bölümde küreselleşme üzerine farklı görüşleri aktarmaya çalıştık. Bu bölümde ise küreselleşmenin neden olduğu eşitsizlikler, terör ve işsizlik gibi sorunların politik anlamda nasıl sonuçlar doğurabileceği üzerine yoğunlaşacağız. Bu anlamda da kriz kaynaklı iki politik sonuç popülizm ve AB şüpheliği olarak karşımıza çıkıyor. Analizimizin esasını Avrupa bütünleşmesine yönelik eleştiriler oluşturduğu için yaşanan krizlerin sonuçlarını bölgesel olarak inceleyip Avrupa kıtasına yoğunlaşacağız.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomist Jean Monnet'nin fikirleri çerçevesinde başlayan Avrupa bütünleşmesi ticari boyuttan hukuki, siyasi, sosyal ve kültürel boyuta doğru ilerledi. Dünyanın en büyük barış projesi AB, son dönemlerde ise zor günler geçiriyor. Mülteci krizi, terör saldırıları, ekonomik kriz, AB kurumlarındaki demokrasi açığı, Üye Ülkeler arası ekonomik farklılıklar şeklinde özetlenebilecek birçok sorun her gün konuşulan konular arasında yer alıyor.

2.1. Popülizme Genel Bir Bakış

Özellikle 2016 yılından beri Brexit ve Trump ile sıkça duyduğumuz "popülist" sıfatı aslında çok net bir tanıma sahip değil. Bu durum sadece vatandaşlar için değil; düşünürler ve politikacılar için de geçerli. Ezberci bir şekilde anlamı tam anlaşılmadan da kullanılabilen "popülizm" genelde herhangi bir politik görüşü veya politikacıyı eleştirmek için kullanılıyor ve neyi ifade ettiği hakkında fikir ayrılıkları bulunuyor.

Fransız siyaset bilimci ve felsefeci Pierre-André Taguieff 1995 yılındaki bir çalışmasında popülizmin hem yatay hem de düşey düzlemde "biz ve ötekiler" karşıtlığını yarattığını belirtiyor.²⁰ İlk olarak düşey düzlemi ele alırsak "biz ve ötekiler" algısının halk ve elit sınıfı arasında yarattığı görülüyor. Bu karşıtlığa göre sıradan, çalışkan, zorluklar yaşayan ve yalnız bırakılan insanlar halk tabakasını oluştururken, sıradan insanların sorunlarına ilgisiz, politik yolsuzluklara bulaşarak zenginleşmiş kesim elit sınıfı tanımlıyor.

İkinci olarak yatay düzlemde sağ popülizmini incelediğimizde "biz ve ötekiler" karşıtlığının "bizim gibi yaşayan insanlar" ve "bizden farklı olan insanlar" olarak ortaya çıktığını görüyoruz. Sadece ülke sınırları dışındakiler değil, beraber yaşadıkları; ancak ortak değerleri paylaşmadıkları kişiler de bir tehdit olarak algılanıyor ve ötekileştiriliyor. Popülist söylemlerin iddia ettiği üzere bu tehditlere maruz kalınma nedeni ise küreselleşme, serbest ticaret,

radikal İslam ve hatta Avrupalı popülistler için AB'nin ta kendisi.²¹

Popülizmin yapılmış farklı tanımlarına baktığımızda ilk olarak bu terimi bir ideoloji olarak tanımlayanlar ortaya çıkıyor. Bu tanımda, kendi özgün görüş ve teorileri olan "tam ideoloji" olarak nitelendirebileceğimiz liberalizm ve sosyalizmden farklı olarak "a-politik"²² bir ideoloji olduğu görüşü vurgulanıyor. Farklı bir görüş ise popülizmi bir doktrinden ziyade bir sendrom olarak nitelendirirken, bunun nedeni olarak ise bir ideolojik görüşünün olmadığı, çıkış noktasını diğer ideolojilere karşı muhalefetinden ve tepkisinden alması gösteriliyor.²³

Yaygın olarak kabul edilen diğer bir tanıma göre ise popülizm, kriz durumlarında ortaya çıkan politik bir hareket olarak görülüyor. Buna göre göre popülist söylemler belirli bir politik programa veya özgün teorilere sahip olmamasının yanında genelde kendini halk olarak tanımlayan bir grup tarafından anti-elit görüşler çerçevesinde ortaya çıkan dönemsel görüşlerdir.²⁴

Her ne kadar popülizm için "zayıf" bir ideoloji tanımı yapıldıysa da^{25,26} karşıt bir görüş olarak popülizmin zayıf bir ideoloji öğelerine bile sahip olmadığından²⁷ bahsedebiliriz. Zayıf ideoloji olarak neyi ifade ettiğimizi 1996 ve 1998 yıllarında yayımlanan iki çalışmadaki tanımları kullanarak açıklayacağız.²⁸ Bu tanımlara göre, sosyal, ekonomik ve politik sorunlara çözüm önerileri sunmada yetersiz kalan ve bu nedenle de farklı ideolojilerle desteklenmek zorunda kalan ideolojiler "zayıf" olarak nitelendiriliyor. Örnek olarak, feminizm, ekolojik hareket ve milliyetçilik zayıf ideoloji tanımını karşılıyor. Feminist ve ekolojik hareket betimleyici bir temele sahip olmakla birlikte liberalizm, sosyalizm

gibi ana akım ideolojilere bağımlıdır. Aynı şekilde milliyetçilik de muhafazakârlık, liberalizm, faşizm gibi farklı ideolojilerin içerisinde kendini gösterir.

Popülizm, kendisine bir düşman belirlenmesi ve gerçeklikleri genel anlamda siyah ve beyaz olarak ayırmasıyla herhangi bir ideolojinin (ana akım veya zayıf) ek unsuru olarak barınabilir. Feminizm, milliyetçilik ve çevreci harekettten farklı olarak belirgin temel prensipleri olmayan popülizm, ortama uyum sağlayarak kitleleri harekete geçirme amacı taşır. Bu nedenle popülizmi zayıf bir ideoloji olarak tanımlamak yerine politik bir söylem veya bir hareket olarak değerlendirmek daha doğru olur. Aynı sebeplerden ötürü tek bir popülist söylemin olmadığını "popülizmin" çoğul bir şekilde var olduğunu belirtmek gerekiyor. Ülkelerin siyasi ve kültürel yapılarına göre çeşitlilik gösteren ideolojik yorumlamalar, popülist söylemlerin de birbirinden çok farklı özellikler göstermesine neden oluyor. Çeşitlilik gösteren bu popülist söylemler liberal, sosyalist, milliyetçi, çevreci, feminist ve daha birçok ana akım veya zayıf ideolojinin alt ögesi olarak yer alabiliyor.

2.2. AB Şüpheliğine Genel Bir Bakış

AB şüpheliği bir düşünce olarak 50'li yıllardan itibaren var olsa da bir kavram olarak ortaya çıkması Birleşik Krallık ile oldu. Bu kavram ilk kez 1986 yılında dönemin İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher'ın AB'ye karşı olumsuz tavrını tanımlamak için kullanıldı. 1973'te AB üyesi olan Birleşik Krallık, AB şüphelisi olarak tanınmasına neden olan tavrını Avro ve Schengen Alanlarına dâhil olmayarak da devam ettirdi.

7 Şubat 1992 yılında Hollanda'nın Maastrecht kentinde imzalanan AB'nin kurucu

antlaşması ile beraber bütünleşme sürecine içişlerini ilgilendiren meseleler de dâhil edildi. 1993 yılında yürürlüğe giren antlaşma sonrasında kararların Brüksel’de kapalı kapılar ardında alındığı ve vatandaşların karar alma süreçlerinden dışlandığı düşünölmeye başlandı. Bununla beraber, AB kurumlarında demokrasi açığı olduğu ve bu kurumlarının fazla bürokratik olduğu dile getiriliyordu. Kapsamı ve derinliği artıkça meşruiyeti sorgulanmaya başlanan Avrupa bütünleşmesine karşı söylemler yıllar içinde hızlanarak çoğaldı. Devamında 2008 küresel mali krizi ve bu krizin AB içinde yarattığı ciddi sorunlar, “avro krizi”, Ortadoğu ve Kuzey Afrika’dan gelen yoğun mülteci akını da AB şüpheliğini güçlendiren etmenler oldu.

Maastricht’ten sonra başlayan meşruiyet kaybına çözüm bulmak için Üye Ülkeler vatandaşlarına daha fazla söz hakkı verme adına referandumlar gerçekleştirmeye başladı. Bu anlamda vatandaşların AB’nin önerdiği değişikliklere ya evet ya da hayır oyu kullanması zorunluluğu doğdu. Şunu belirtmek gerekir ki vatandaşların fikirlerini alarak kararların meşruiyetini artırmayı hedefleyen liderler, aynı zamanda AB şüpheliğini daha da görünür kıldı. Referandum yapılan konuda vatandaşların oyları rakamlara döküldüğü için Avrupa bütünleşmesine karşı olanların oranının bazı zamanlarda çoğunluğu elde ettiği bile oldu.²⁹

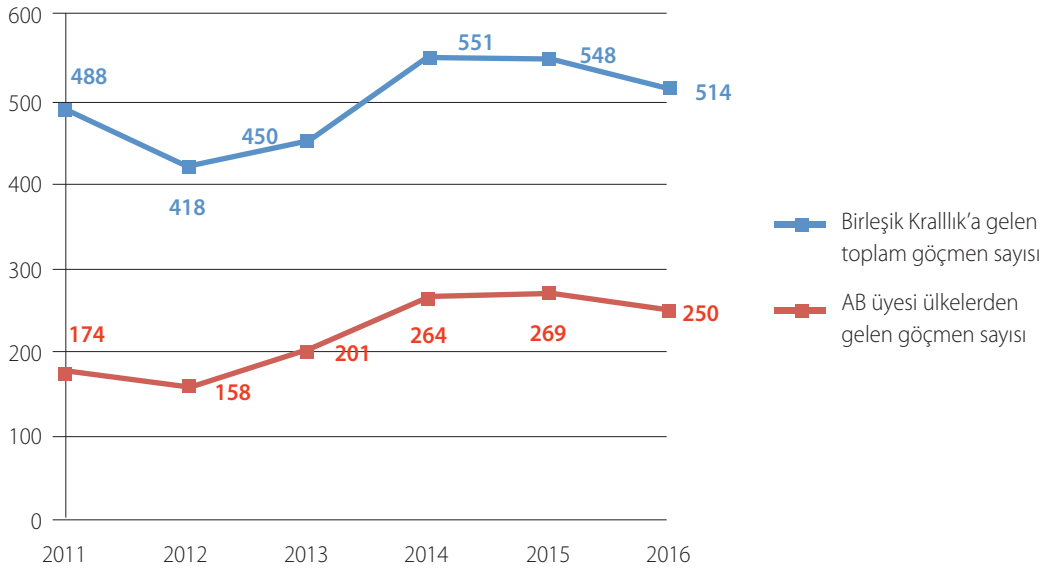
Sussex Avrupa Enstitüsü’nün (*Sussex European Institute*) 2002 yılında yayımlanan bir makalesine göre³⁰ AB şüpheliği katı ve ılımlı olmak üzere iki kategoriye ayrılıyor. İlk kategoride yer alan katı AB şüpheliği, Avrupa bütünleşmesine tamamen karşı olan görüşleri tanımlıyor. Bu görüşe sahip partiler Birliğin değerlerini ve mevcut uygulamalarını tamamiyle reddetmekle birlikte AB’nin daha da derinleşen bütünleşmesinin içinde yer almak istemiyor. Fransa’daki Ulusal Cephe (FN) ve Hollanda’daki Özgürlük Partisi (PVV) ve Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi (UKIP) katı AB şüpheliğinin en göze çarpan temsilcileri olarak ön plana çıkıyor.

İkinci kategoride yer alan ılımlı AB şüpheliği ise AB’nin farklı politika alanlarındaki uygulamalarına karşı çıkmayı tanımlıyor. Katı AB şüpheliğiyle net bir şekilde ayrılan özelliği AB’nin temel değerlerinin benimsenmesi ve korunmaya çalışılması. İlimli AB şüpheli olarak nitelendirilen siyasi partiler Üye Ülkelerin iç dinamiğine göre şekillense de hepsinin ortak özelliği Avrupa bütünleşmesinin derinleşmesine ve genişlemesine karşı çıkmaları. Bununla birlikte politika alanlarındaki uygulamalara karşı çıkıp bu şekilde devam ederse AB üyeliğinden çıkılacağını belirten şartlı ılımlı AB şüphelileri de bulunuyor. Bu anlamda, AB’nin merkezîyetçi bir hale gelmesi veya Türkiye’nin üyeliğe kabul edilmesi halinde AB’den çıkılacağını belir-

Tablo 1: AB Şüpheliğinin Türleri³¹

	Katı AB Şüpheli	Şartlı İlimli AB Şüpheli	Uzlaşmacı İlimli AB Şüpheli
Avrupa bütünleşmesi prensibi ³²	Reddediyor.	Kabul ediyor.	Kabul ediyor.
Avrupa bütünleşmesi uygulamaları ³³	Reddediyor.	Reddediyor, değiştirilmesini istiyor.	Bazı eleştirilere rağmen kabul ediyor.
Avrupa bütünleşmesinin geleceği ³⁴	Reddediyor.	Reddediyor.	Reddediyor.

Şekil 4: Birleşik Krallık'ın Son Yıllarda Aldığı Göçle İlgili Veriler

Kaynak: Birleşik Krallık Ulusal İstatistik Ofisi³⁵

Not: Tablodaki veriler binin katlarını ifade ediyor.

ten Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ) şartlı ılımlı şüphçisi tanımı için iyi bir örnek.

3. Tehdit Altındaki Avrupa Bütünleşmesi

Ana öğelerini ve ayrımlarını tanımladığımız popülizm ve AB şüphçiliği Avrupa kıtasında genellikle iç içe yer alıyor. Analizimizde sağcı popülistlere odaklanıp sol görüşü ayrı tuttuğumuzu da hatırlatmak gerekiyor. Tek bir popülist söylem olmadığı gibi tek bir AB şüphçisi söylem de mevcut değil. İkisini de politik retoriklerine katan aşırı sağcı partiler ülkelerin siyasi ve kültürel geleneklerine göre de şekillendiği için AB şüphçisi ve popülist olarak nitelendirilen her siyasi parti, birbirinden farklı söylemlere sahip oluyor. Buna örnek olarak Fransız Ulusal Cephe ve Hollandalı Özgürlük Partisi verilebilir. Aşırı sağcı, popülist ve katı AB şüphçisi her iki partinin lideri (Le Pen ve Wilders)

kadın hakları, cinsel eğilim ve sosyal özgürlükler konusunda birbirine zıt denilebilecek şekilde farklı değerleri savunuyor. Wilders, aşırı İslam karşıtlığını özgürlüklere ve Hollanda değerlerine verdiği önemle açıklarken; Le Pen, muhafazakâr bir çerçevede ekonomik ve politik gücü artırma amacıyla açıklıyor.

Her iki söylemin birleşiminin en somut örneklerinden biri Brexit olarak görülüyor. Hem vatandaşların çoğunluğu hem de Hükümet ve Parlamento tarafından onaylanan AB'den ayrılma kararı diğer ülkelerdeki popülist ve AB şüphçisi partilere de cesaret verdi. Bu anlamda Brexit'in sembolik bir değer taşıdığını söylemek mümkün. Avrupa bütünleşmesi eleştirilerini bir adım öteye taşıyan ve Birlikten ayrılma yönünde çalışmalarını hızla gerçekleştiren Birleşik Krallık, popülist ve AB şüphçisi politikaların başarı kaza-

nabileceğini gösterdi. Her ne kadar ülke içinde referandumun yeniden yapılması konusunda talepler olsa da AB'nin içinde yer almak istemeyenlerin isteyenlerden daha çok olduğu gerçeği ortaya çıktı. Bu nedenle de kendi ülkelerinde de aynı şekilde çoğunluğu sağlamayı arzulayan AB şüpheli politikacılar üzerinde teşvik edici bir güç oluşturdu.

3.1. Popülist ve AB Şüpheli Dalganın Merkezinde Yer Alan Brexit

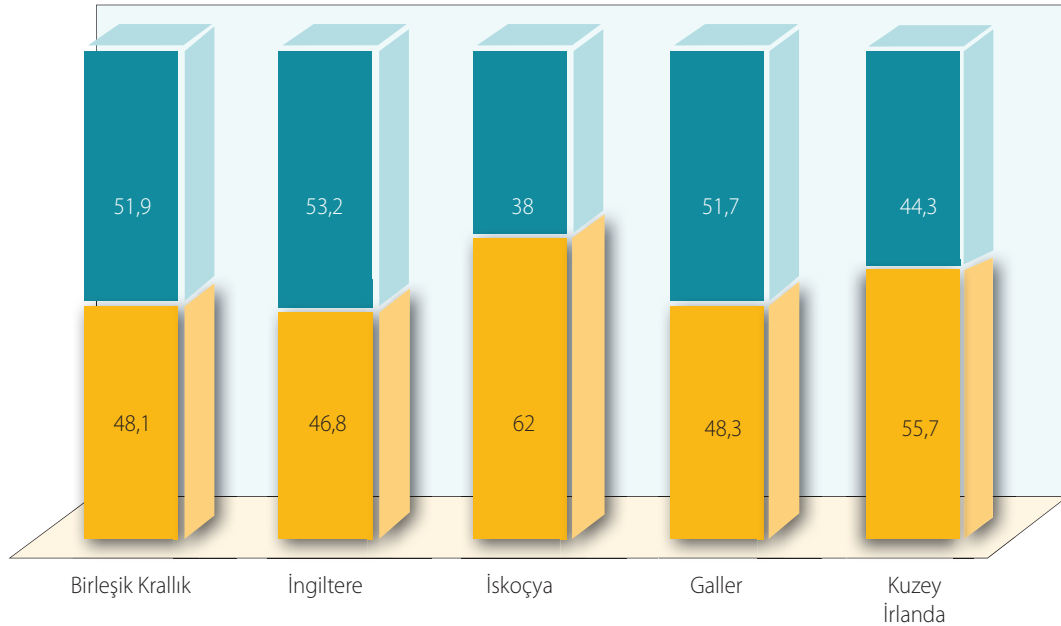
Afrika, Suriye ve diğer Ortadoğu ülkelerinden Avrupa'ya yoğun bir mülteci akımının olması AB kurumlarının uygulamalarına olan güvenin azalmasına neden oldu. Yapılan analizler, Avrupa kıtasında ve Birleşik Krallık'ta yabancılara karşı farklı bir yaklaşımın söz konusu olduğunu belirtiyor. Avrupa genelinde mültecilerden korkulurken, Birleşik Krallık vatandaşları Avrupalılardan korkuyor. Birleşik Krallık'ın

sınırlı sayıda mülteciyi ülkesine kabul etmesi vatandaşlarının mültecilere karşı olan tepkilerini en az seviyede tutuyor.³⁶ Birleşik Krallık hükümeti, ülkede yaşayan ve çalışan çoğu Doğu Avrupa kökenli 3,2 milyon AB vatandaşı göçmenin (ülke nüfusunun yüzde 5'i) kamu hizmetlerinin bile aksamasına neden olduğunu söylüyor.³⁷

Oysa diğer ülkelerde çok sayıda Avrupa dışından göçmen geldiği için yabancı düşmanlığı direkt olarak Avrupalı olmayan göçmenleri hedef alıyor. Mültecilerden korkma Avrupa genelinde eşit olmayan bir oranda dağılmış olup Doğu Avrupa'da en yüksek seviyede görülüyor. Popülizmin var olan "biz ve ötekiler" karşılığında iki düzey olduğunu hatırlarsak yabancı düşmanlığı yatay düzlemi temsil ediyor.³⁸ Yani "bizim gibi yaşayan insanlar" ve "bizden farklı olanlar" olarak bir ayrım

Şekil 5: Birleşik Krallık 23 Haziran Referandum Sonuçları (Katılım oranı: %72,2)

■ AB'de Kalmak İsteyenlerin Oranı (%) ■ AB'den Ayrılmak İsteyenlerin Oranı (%)

Kaynak: Birleşik Krallık İçişleri Bakanlığı

ortaya çıkıyor. Günümüzde birçok Avrupa ülkesinde de gördüğümüz üzere; bir ülkede yaşayıp ortak tarihi ve kültürel mirasa sahip bireyler, farklı geleneklere ve yaşam tarzına sahip göçmenleri bir tehdit olarak algılıyor. Sadece ülke sınırları dışındakiler değil, beraber yaşadıkları; ancak ortak değerleri paylaşmadıkları kişiler de bir tehdit olarak algılanabiliyor ve ötekileştiriliyor.³⁹ Birleşik Krallık, tehdit olarak algılama ko-

nusunda diğer Avrupa ülkelerinden farklı olarak Avrupalılardan uzak kalmanın kendileri için daha iyi olacağını düşünüyor. Bu bağlamda Brexit, Doğu Avrupa ağırlıklı olmak üzere Birleşik Krallık'a gelen AB üyesi ülke vatandaşlarını sınırlamak amacıyla atılmış bir adım olarak görülüyor. Kendisine bir düşman belirleyen popülizmin ve AB bütünleşmesini eleştirerek içinde yer almak istemeyen AB Şüpheliğinin

Adaylar	Siyasi Konumu	Öne Çıkan Fikirleri	İlk Tur Oy Oranı (24 Nisan)	İptal Edilen İkinci Tur Oy Oranı (22 Mayıs)	Tekrarlanan İkinci Tur Oy Oranı (4 Aralık)
Alexander Van der Bellen	Yeşiller Partisi'nin 1997-2008 yılları arasındaki Genel Başkanı	Liberal, küreselleşme taraftarı, çevreci, AB yanlısı, göçmenlere karşı ılımlı	%21,34	%50,3	%53,79 Cumhurbaşkanı Seçildi
Norbert Hofer	FPÖ üyesi, Avusturya Ulusal Konseyi'nin Üçüncü Başkanı	Aşırı sağcı, popülist, Hıristiyan öğeleri benimseyen, ılımlı AB şüpheli, göçmen karşıtı	%35,05	%49,7	%46,21

Kaynak: Avusturya İçişleri Bakanlığı

Siyasi Parti	Lideri	Oy Oranı (%)	Milletvekili Sayısı
VVD (Özgürlük ve Demokrasi için Halk Partisi)	Mark Rutte	21,3	33
PVV (Özgürlük Partisi)	Geert Wilders	13,1	20
CDA (Hıristiyan Demokrat Parti)	Sybrand van H. Buma	12,4	19
D66 (Demokratlar 66)	Alexander Pechtold	12,2	19
GL (Yeşil Sol Parti)	Jesse Klaver	9,1	14
SP (Sosyalist Parti)	Emile Roemer	9,1	14
PvdA (İşçi Partisi)	Lodewijk Asscher	5,7	9
CU (Hıristiyan Birliği)	Gert-Jan Segers	3,4	5
PvdD (Hayvan Hakları Partisi)	Marianne Thieme	3,2	5
50+	Henk Krol	3,1	4
SGP (Toplumcu Reform Partisi)	Kees van der Staaij	2,1	3
DENK	Tunahan Kuzu	2,1	3
FvD (Demokrasi Forumu)	Thierry Baudet	1,8	2

Kaynak: Hollanda İçişleri Bakanlığı

Tablo 4: 23 Nisan-7 Mayıs 2017 Fransa Cumhurbaşkanlığı Seçimleri

Adaylar	Lideri Olduğu Siyasi Parti	Öne Çıkan Fikirleri	Birinci Tur Oy Oranı	İkinci Tur Oy Oranı
Emmanuel Macron	<i>En Marche!</i> Hareketi (Seçimlerden sonra <i>République en Marche!</i> adını aldı.)	Liberal, hem sağ hem sol, AB yanlısı, göçmenlere karşı ılımlı, merkez partilerden memnuniyetsiz.	%24,01	%66,10 Cumhurbaşkanı Seçildi.
Marine Le Pen	Ulusal Cephe (FN)	Korumacı, aşırı sağcı, popülist, katı AB şüpheli, göçmen ve sistem karşıtı.	%21,30	%33,90

Kaynak: Fransa İçişleri Bakanlığı

özelliklerini taşıyan Brexit, her iki söylemi çarpıcı bir şekilde somut hale getiriyor. Bu nedenle de Trump'ın 45'inci ABD Başkanı seçilmesiyle büyük benzerlikler taşıyor. Yabancı düşmanlığını ve hoşgörüsüzlüğü pekiştiren Trump, AB Şüpheliği olarak nitelendirilen söylemlerin dışında yer alsada dahi serbest ticaret, sınırların şeffaflığı, insan hakları temelli hukuk düzeni gibi Avrupa bütünleşmesinin esasını oluşturan değerleri reddettiği için bir tehlike arz ediyor.

Brexit referandumundan sonra Avusturya cumhurbaşkanlığı seçimleri, Hollanda genel seçimleri ve Fransa cumhurbaşkanlığı seçimleri gerçekleştirildi. Üç seçim de hem AB yanlıları hem de AB karşıtları tarafında heyecanla takip edildi. 1995 yılında AB üyesi olan Avusturya'daki ılımlı AB şüpheliğine karşılık kurucu üyeler Hollanda ve Fransa'da katı AB şüpheliçilerinin ülke yönetimini eline alma ihtimali söz konusuydu. Hollanda'da veya AB'nin fikir babalarının vatani Fransa'da AB karşıtı bir liderin olmasının Brexit'ten çok daha sarsıcı sonuçlar doğurabilme ihtimali vardı. Bu ihtimalin korkutuculuğu nedeniyle AB kurumları ve AB yanlısı Avrupalı liderler AB karşıtı adaya karşı birlik çağrısında bulundular. (Sonuçlar için Bkz. Tablo 2, 3, 4.)

Üç seçimde de aşırı sağcı adaylar politik gündemi şekillendirmeyi ve önemli sayıdaki seçmenden oy almayı başardı. Brexit'in domino etkisinden korkulan seçimler sonuçları itibarıyla AB yanlılarını sevindirdi; ancak popülist liderlerin politik gündemi şekillendirecek güce sahip oldukları gerçeğini göz ardı etmemek gerekiyor. Günümüz koşullarında Avusturya, Hollanda ve Fransa'da çoğunluğa sahip olmayan popülist ve AB karşıtı görüşler, mevcut sorunlar devam ederse daha da güç kazanabilir. Birleşik Krallık'taki Avrupalılardan uzaklaşma isteğinin diğer üç ülkede mültecilere ve Müslüman göçmenlere yönelik olduğu düşünüldüğünde ülkelerin motivasyonlarının farklı olduğu görülüyor. AB şüpheliğinin farklı temeller üzerine kurulması bu nedenle de Birleşik Krallık'ta diğer AB üyesi ülkelere farklı sonuçlara neden oldu.

3.2. Sağcı Popülist ve AB Şüpheli Partilerin Oy Oranı Nasıl ve Neden Artıyor?

Popülist partilerin yükselmeye başlayan oy oranı aslında Brexit'ten öncesine dayanıyor. Ekonomik büyüme sağlanamaması, işsizliğin artması, göçmenlerin uyum sorununu yaşamaması, var olan sorunlara göçmenlerin neden olduğu görüşünün yaygınlaşmasıyla birlikte popülist söylemler

kamuoyunu her zamankinden daha fazla meşgul etmeye başladı. Nitekim 2014 seçimlerinde ironik bir şekilde birçok AB şüpheli siyasi parti Avrupa Parlamentosunda (AP) kayda değer sayıda sandalye elde etti.

Popülist partiler 2014 AP seçimlerinde dikkat çeken başarılarını sonraki ulusal seçimlerde de devam ettirdi. Sosyal ayrışmayı pekiştirmelerine ve var olanı eleştirmekten öteye geçemedikleri "aşırı" söylemlerine rağmen seçmenlerin bu partilere oy vermesi aslında vatandaşların yeni bir çare arayışını gösteriyor. Genel bağlamda katı veya ılımlı AB şüpheliğine sahip popülist partiler birçok karşıtlığı bir araya getirmesiyle farklı görüşteki seçmenlere hitap ediyor. Çelişkili söylemlerine veya mevcut sistemdeki

olumlu değerleri de yok etme ihtimallerine rağmen çok sayıda seçmen, popülist partileri yaşadıkları sorunları anlayan ve dile getiren partiler olarak görüyor.⁴⁰

Seçmenlerin sağcı popülist partilere oy vermelerini açıklayan ilk sebep olarak bu kişilerin sağ görüşe sahip olmaları belirtilebilir.⁴¹ Korumacı politikalar benimseneceğini belirten popülist parti veya politikacıların otoriter rejimi destekleyen seçmenler tarafından oy alması da ikinci oy kazanma sebebi olarak karşımıza çıkıyor. Bunun dışında, sıkı kuralların olması ve toplum kurallarına uymayan bireylerin sert bir şekilde cezalandırılması gerektiğini düşünen kişiler, oy hakkını toplumsal düzenin göçmenler yüzünden bozulduğunu ve sert önlemler alınacağını belirten partilerden yana kullanıyor.⁴²

Tablo 5: 2014 AP Seçimlerinde Yüksek Oy Oranlarına Sahip Popülist ve AB Şüpheli Siyasi Partiler

Ülke	Siyasi Parti	Oy Oranı (%)	Kazanılan Sandalye/Toplam Sandalye
Avusturya	FPÖ (Avusturya Özgürlük Partisi)	19,72	4/18
Birleşik Krallık	UKIP (Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi)	26,77	24/73
Danimarka	DF (Danimarka Halk Partisi)	26,6	4/13
Estonya	EK (Estonya Bağımsızlık Partisi)	22,4	1/6
Finlandiya	PS (Gerçek Finliler)	12,9	2/13
Fransa	FN (Ulusal Cephe)	24,86	23/74
GKRY	AKEL (Emekçi Halkın İlerici Partisi)	26,98	2/6
Hollanda	PVV (Özgürlük Partisi)	13,32	4/26
İrlanda	Sinn Féin (Biz Kendimiz)	19,52	3/11
İsveç	MP (Yeşil Çevreci Parti)	15,41	4/20
İtalya	M5S (Beş Yıldız Hareketi)	21,15	17/73
Macaristan	JOBBIK (Daha İyi Bir Macaristan Hareketi)	14,67	3/21
Malta	MLP (Malta İşçi Partisi)	53,39	3/6
Polonya	PiS (Hukuk ve Adalet Partisi)	31,78	19/51

Kaynak: <http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/fr/election-results-2014.html>

Not: Siyasi partilerin aldıkları oy oranları kullanılan oylara göre hesaplanmıştır.

Tablo 6: Ulusal Seçimlerde Parlamentoda Önemli Sayıda Sandalye Elde Etmiş Popülist ve AB Şüpheli Siyasi Partiler				
Ülke	Siyasi Parti	Seçim Tarihi	Oy Oranı (%)	Kazanılan Sandalye/ Toplam Sandalye
Avusturya	FPÖ (Avusturya Özgürlük Partisi)	29.09.2013	21,40	42/183
Danimarka	DF (Danimarka Halk Partisi)	18.06.2016	21,10	37/175
Finlandiya	PS (Gerçek Finliler)	19.04.2015	17,60	38/200
GKRY	AKEL (Emekçi Halkın İlerici Partisi)	22.05.2016	25,67	15/59
Hollanda	PVV (Özgürlük Partisi)	15.03.2017	13,20	20/150
İsveç	MP (Yeşil Çevreci Parti)	14.09.2014	6,80	24/349
İtalya	M5S (Beş Yıldız Hareketi)	24-25.02.2014	630 milletvekili mecliste %25,5'lik oy oranıyla 108, 322 üyeli Senatoda ise %23,79'luk oy oranıyla 54 sandalye kazandı.	
Macaristan	JOBBIK (Daha İyi Bir Macaristan Hareketi)	06.04.2014	20,54	23/199
Malta	MLP (Malta İşçi Partisi)	03.06.2017	55,04	37/65
Polonya	PiS (Hukuk ve Adalet Partisi)	25.10.2015	37,58'lik oy oranıyla parlamentoda (Sejm) 460 sandalyeden 242'sini, Senatoda ise 100 sandalyeden 61'ini kazandı.	

Kaynak: <http://www.robert-schuman.eu/fr/observatoire-des-elections-en-europe/46-union-europeenne>

Not: Siyasi partilerin aldıkları oy oranları kullanılan oylara göre hesaplanmıştır.

Üçüncü olarak mevcut politikalardan memnuniyetsizlik seçmenlerin popülist partilere yönelmesine neden oluyor. Ülkeyi yöneten politikacıların yetersizliğini vurgulayan popülistler, seçmenlerin daha iyisini hak ettikleri mesajını veriyor. Bu nedenle hak ettiği sosyo-ekonomik koşullarda yaşamayı isteyen; ancak mevcut düzendeki krizlerden etkilenen seçmenler oyunu siyasi elitleri eleştiren partilerden ve politikacıardan yana kullanmayı tercih ediyor.⁴³

AB şüpheli popülist partilerin oy oranının yükselmesinde belirtebileceğimiz dördüncü neden; seçmenlerin de Avrupa bütünleşmesine karşı olması veya AB politikalarındaki yetersizliği eleştirmesidir. Çoğu ana akım parti AB konusunda eleştirilerini dahi ılımlı bir şekilde belirttiği için Avrupa bütünleşmesinin gidişatın-

dan memnun olmayan seçmenler yeni alternatiflere yöneliyor. Bu nedenle de AB karşıtı bireylerin temsilciliğini AB şüpheliğini sürekli vurgulayan ve gerekirse Birlikten ayrılma sinyalleri veren siyasi partiler üstleniyor.⁴⁴

Sonuç olarak popülist ve AB şüpheli partilerin aldığı oyların sadece "tepki oyları" olmadığı ortaya çıkıyor. Oy veren birçok seçmen söylemlerinin tamamına olmasa bile önemli bir kısmına katıldığı için söz konusu siyasi partileri kendine daha yakın görüyor.

Bununla birlikte, ana akım partilerin genel olarak merkezîyetçi bir hale gelmesi nedeniyle oluşan ideolojik boşlukları da popülist partilerin doldurduğunu belirtmek gerekiyor. Merkez sağ ve merkez sol dışındaki ideolojik aralığa yerleşen

bu partiler(genelde aşırı sağ ve aşırı sol) seçmenlere farklı seçenekler sunuyor.⁴⁵

Seçmenlerin neden bu fikirlere sahip olduğu konusunu irdelediğimizde ise karşımıza uluslararası rekabet ve ulusüstü işbirliği nedeniyle artan korku çıkıyor. İşini, kültürünü, geleneklerini, sosyal statüsünü kaybetme korkusu yaşayan bireyler küreselleşmenin kendileri için bir tehdit olduğunu düşünüyor. Küreselleşmenin “kaybedenleri” tarafında yer alan bireyler bu nedenle aşırılıklarına rağmen popülist partilere oy vermeyi tercih ediyor. Eşitsizliğin karşı tarafında yer alan “kazanlar” ise tam tersi bir şekilde kültürel çeşitliliği, Avrupa bütünleşmesinin genişlemesini savunuyor ve popülist partilerin görüşlerini eleştiriyor.⁴⁶

4. Avrupa'nın Geleceğini Küreselleşmenin Kaybedenleri mi Belirleyecek?

2016 yılının iki politik gelişmesi, Trump ve Brexit, uzun yıllara yayılacak domino etki-

sini başlatmış gibi görünüyor. Dünyanın en büyük ekonomik ve siyasi güçlerinden ABD ve AB'nin Üye Ülkelerinden birinde en çarpıcı haliyle görülen popülizmin yükselişi aslında küresel çaptaki krizlerin etkilerinden birisi sadece. Popülizmin bir sonuç olduğunu söylemek için henüz erken; çünkü siyasi, sosyal ve ekonomik dönüşümlerin yaşandığı dönem hala devam ediyor. Ekonomik krizlere, güvenlik sorunlarına, göç akınına ve iç savaşlara çözüm bulmak amacıyla radikal politik değişimlerin yaşandığı günümüzde daha otoriter ve ötekileştiren söylemler ön plana çıkıyor.

Dünyanın en büyük barış projesi AB'nin ta kendisi kritik bir dönüşüm geçiren bölgelerden birisi. Birliğe 1973'te üye olan Birleşik Krallık'ta halkın çoğunluğunun AB'nin içinde yer almak istememesi Avrupa entegrasyonu sürecinde ciddi bir gerileme anlamına geliyor. Önceki bölümlerde adaletsiz bir şekilde ilerleyen küreselleşme süreciyle ilgili teori ve verileri; aynı zamanda popülizm ve AB şüpheliğinin

sosyo-ekonomik eşitsizliklere verilen bir tepki olduğunu aktardık. Brexit ile sonuçlanan dinamiklerin ise diğer AB üyesi ülkelerdekinden farklı olduğunu özellikle engellenmek istenen göçmen profiline değışkenlik gösterdiğini de belirttik.

Bu bölümde kamuoyu görüşünün AB bütünleşmesinin derinleşmesi ve sorunsuz işlemleri için neden önemli olduğunu ve şüpheliğin bireysel sebeplerini irdeleyeceğiz. Elit bir proje olmakla ve halkın isteklerini yansıtmamakla suçlanan AB, demokrasi açığı konusunda da oldukça eleştiriliyor. Demokrasi açığı meşruiyet eksikliğini tanımlamakla birlikte AB kararlarının halkın istekleri ve tercihleri çerçevesinde ilerlemediğini de ifade ediyor.⁴⁷ Elit görüş ile kamuoyu arasındaki fark, birçok politika alanında kendini gösterdiği gibi çözüm bulunamaması sebebiyle de entegrasyon sürecinin yavaşlamasına hatta gerilemesine yol açıyor.

4.1. Avrupa Bütünleşmesinin Önündeki Engel: Tehdit Algısı

Her iki dünya savaşında Fransa ve İngiltere arasında bir birlik sağlamak için çaba harcayan ekonomist Jean Monnet, 1943 yılında yaptığı bir konuşmada "Avrupa ülkelerinin halklarına gerekli refah ve toplumsal kalkınmayı temin etmek için çok küçük olduklarını ve bir federasyon kurmaları gerektiğini" belirtmişti.⁴⁸ 1949 yılına gelindiğinde önemli bir kömür çelik bölgesi olan Ruhr'un Fransa ve Almanya arasındaki gerilimi tırmandırdığını gören Monnet, dönemin Dışişleri Bakanı Robert Schuman için Fransız-Alman kömür ve çelik kaynaklarının bir Avrupa Hükümetinin kontrolü altında toplanmasını teklif eden bir önerge hazırladı.⁴⁹ Önergenin 9 Mayıs 1950 tarihinde Schuman tarafından kamuoyuna sunulmasıyla AB bütünleşmesini başlatacak ilk adım atılmış oldu.

Schuman'ın davetiyle 18 Nisan 1951 günü bir araya gelen Fransa, Belçika, Batı Almanya, Lüksemburg, İtalya ve Hollanda, Avrupa Kömür Çelik Topluluğu'nu kuran imzaları attı. Ve böylece yıllar içinde giderek derinleşen, büyüyen ve güçlenen Birliğin temelleri oluşturuldu. AB'nin ileri görüşlü fikir babası ve aynı zamanda ilk başkanı olan Jean Monnet oluşturulan kömür ve çelik birliğinin Avrupa ekonomik ve siyasi bütünleşmesinin ve genişlemesinin ilk adımı olduğunu düşünüyordu ve zaman Monnet'nin öngörülerinin doğruluğunu kanıtladı. Ancak bütünleşme farklı politika alanlarına yayıldıkça demokrasi açığı sorunu ortaya çıktı ve kararların kapalı kapılar ardında vatandaşlardan izole bir şekilde alındığı görüşü hâkim olmaya başladı.

Peki, neden vatandaşların bir kısmı Avrupa entegrasyonunu tamamen benimserken diğerleri entegrasyon sürecine karşı çıkıyor? Bu konuda Avrupa entegrasyonuna karşı şüpheliyle yaklaşmanın göçle birebir bağlantılı olduğunu söylemek gerekiyor.⁵⁰ Kamuoyunun Avrupa entegrasyonu hakkındaki fikirleri üzerine 2002'de yapılan bir çalışmada⁵¹ "ötekilerle karşı beslenen düşmanlığın Avrupa bütünleşmesiyle bağlantısı hakkında bir analiz ortaya kondu. McLaren yaptığı analizde AB'ye olan genel tavrın bireylerin ulusal ve kültürel değerlerini korumak istemesiyle alakalı olduğunu savunuyor. Azınlıkların sembolik tehdit ve gerçek tehdit olarak iki şekilde algılandığını belirten McLaren gerçekleştirdiği anketler sonucunda bireylerin diğer AB üyesi ülkelerden gelen göçmenlere değil genel olarak azınlıklara karşı önyargılı olduğunu iddia ediyor.⁵² Şunu belirtmek gerekir ki Avrupalılar için "azınlık" terimi birincil anlam olarak AB üyesi olmayan ülkelerden gelen farklı etnik ve dini değerlere sahip bireyler için kullanılıyor.

2002'deki bu çalışmanın devamı olarak De Vreese ve Boomgaarden⁵³ göç ile AB bütünleşmesi arasındaki bağlantıyı anlamak amacıyla güvenlik anlayışını bireysel bazda değerlendirdi. McLaren'in azınlıkların ulusal değerler için bir tehdit olarak algılandığını (kültürel tehdit) belirten tezinden farklı olarak bireysel tehdit algılarının ve farklı gruplar arası rekabet anlayışının azınlıklara karşı tavırda önemli olduğu savunuluyor. Bu teoride tehdit algısının ulusal düzeyden çok daha mikro düzeyde gerçekleştiği belirtiliyor. Bu demek oluyor ki bireyler, kendisi ve sosyal ortamı için tehdit olarak gördüğü kişilere karşı ötekileştiren bir tavır benimsiyor.

Göçmenlere karşı olan tutumun Avrupa entegrasyonu nasıl bir alakası olduğu konusunda ise kendisini bir gruba ait olarak görme ve geri kalan bireyleri "dış grup"ta kategorize etme görüşü ön plana çıkıyor.⁵⁴ Bu teoriye göre bireyler aynı grupta yer aldıklarıyla ilgili olumlu önyargılara sahipken farklı grupta yer alanlara karşı olumsuz görüşlere sahip. Farklı çalışmaların da gösterdiği üzere göçmenleri "diğer grup" veya "öteki" olarak kategorize eden bireyler genelde kendisinden farklı olanları ötekileştirme ve dışlama eğilimi gösteriyor.⁵⁵

Aynı şekilde "öteki" olarak tanımladıklarına karşı düşmanlık besleyen ve onları dışlayan bireylerin farklı kültür, ülke ve bölgeleri bir araya getiren Avrupa entegrasyonuna karşı tavrı da olumsuz olacaktır. Bu anlamda AB'yi destekleme seviyesi, aynı grupta yer alanlar arasındaki pozitif ayrımcılıktan ziyade "diğer grup"ta yer alanlara karşı olan olumsuz önyargılarla açıklanabilir.⁵⁶ Bu anlamda Avrupa entegrasyonunu sorgulayan ve yabancıları dışlayan söylem, bireyleri gruplara ayıran ve "diğer grup"lara karşı düşmanlık besle-

yen birey psikolojisinin politik yansıması olarak ortaya çıkmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan itibaren önemli göç dalgaları alan Avrupa kıtasında liberalleşen ve genişleyen bir Birliğin çok kültürlülüğü büyüyen bir tehdit algısı yaratıyor. 1990 yılından itibaren Sovyet Birliği'nin dağılması, Orta Doğu'daki çatışmalar ve hızlanan küreselleşme süreci AB ülkelerine olan göçü yıllar içinde önemli ölçüde artırdı.⁵⁷ 2011'de patlak veren Suriye iç savaşının milyonlarca insanı yurdunu terk etmek zorunda bırakması nedeniyle oluşan göç ve mülteci akını da çok ciddi sosyal, politik ve ekonomik krizleri tetikledi. Geniş bir coğrafyada ve çeşitli alanlarda etkisini gösteren krizlerin göç olgusuyla olan bağlantısı ise Avrupa bütünleşmesinin prensipleriyle ilgili soru işaretlerini artırdı.

Entegrasyon süreci yıllar içinde hem AB dışından gelenler hem de iç hareketlilik nedeniyle göç olgusuyla iç içe geçti ve daha fazla bütünleşmenin daha fazla göçmen anlamına geleceği algısı oluştu. Bu durumda ötekileştirme eğilimlerinin ve farklı dini ve kültürel değerlere sahip bireylere karşı önyargıların artmasına paralel olarak Avrupa entegrasyonuna karşıtlık da artış gösterdi.

4.2. Avrupa Bütünleşmesi Kimlere Hitap Ediyor?

Kendisinden farklı olanları dışlama eğiliminin Avrupa bütünleşmesi önünde büyük bir engel olduğunu açıkladığımız bir önceki alt başlıktan sonra bu kısımda bütünleşmeyi destekleyenlerin profillerini daha yakında incelemeye çalışacağız. Bireysel önyargıların sosyo-ekonomik şartlar çerçevesinde şekillendiğini gösteren çalışmalar, AB şüpheliğinin de aynı sebeplerden etkilendiğini ortaya koyu-

yor.^{58,59} Aynı şekilde iç politika söylemleri de Avrupa entegrasyonu hakkındaki fikirleri şekillendirmede etkili rol oynayabiliyor.^{60,61} Politik çıkarlar çerçevesinde bireyler de milliyetçi dürtülerle ülkeleri için en iyisi olduğunu düşünerek Avrupa entegrasyonuna karşı çıkabiliyor veya tam tersi bütünleşme taraftarı olabiliyor.

Kendisini herhangi bir şekilde tehdit altında hisseden bireyler daha az hoşgörülü olmakla beraber sınırları ortadan kaldıran ulusüstü AB bütünleşmesini de desteklemiyor. Bu anlamda bireysel karakteristik özellikler ile entegrasyon sürecini destekleme arasındaki ilişkiyi dört maddede özetleyebiliriz:⁶²

1. Göçmenlere karşı olumsuz önyargılar ne kadar az olursa;
2. İç politikada bütünleşmeyi destekleyen söylemler ne kadar fazlaysa;
3. Sosyo-ekonomik standartlar ne kadar yüksek, krizlerden etkilenme oranı ne kadar azsa;

4. Politikaya olan ilgi ve politik bilgi ne kadar yüksekse Avrupa bütünleşmesinin desteklenme oranı da bir o kadar artıyor.

Bunların dışında yapılan araştırmalarda erkeklerin, daha iyi eğitilmiş kesimin, iş dünyasında üst kademe yer alanların, merkezîyetçi veya sağ ideolojilerin⁶³ ve demokratik değerlere ekonomik büyümeden daha fazla önem verenlerin⁶⁴ Avrupa bütünleşmesini daha çok desteklediği ortaya konuldu.

Bu hipotezlerin ülkelere, ekonomik ve politik dinamiklere göre değişiklik göstermesi mümkün olmakla beraber bu görüşlerde ön plana çıkan entegrasyondan daha az faydalanan bireylerin AB şüpheliğine sahip olmaları. Çünkü genel olarak Avrupa bütünleşmesinin sunduğu yeni iş ve eğitim fırsatları ve daha yüksek hayat standartlarından faydalanabilen bireyler, yani kazanan tarafta yer alanlar, liberal ve çok kültürlü değerleri destekliyor.

Bireysel bazda insanları etnik, dini ve sosyo-ekonomik özelliklerine göre ayrı gruplara bölen kişilerin ayrımcı fikirleri, göç dalgaları kontrol edilemeyip ülke ekonomilerinde çalkantılar yarattığında güçleniyor. Bu anlamda önyargılar ile sosyo-ekonomik kriterler arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu söyleyebiliriz. Bütünleşmenin artılarından faydalanabilen bireyler ötekileştirme alışkanlıklarından vazgeçip daha hoşgörülü olabilirken tam tersi şekilde ekonomik ve sosyal eşitsizliklere maruz kalan bireyler (işsizlik, yoksulluk, düşük ücret vs.) kendisinden farklı olanlara karşı düşmanlık besleyebilir. Tehdit olarak algılanan kesim değişiklik gösterebilirken verilen tepki genellikle benzer bir şekilde milliyetçi, korumacı ve ayrımcı söylemleri ortaya çıkarıyor.

Sosyo-ekonomik farklar aynı grupta yer almayı engellediği için tek bir "Avrupalı" algısı da oluşmuyor. Göçmenleri ötekileştiren tavır, milli ve kişisel çıkarların tehdit edildiği düşünüldüğü anda daha düşmanca bir tavra dönüşüyor. Brexit örneğinde gördüğümüz gibi bu ayrımcılık Avrupalı olmayanlara karşı olmak zorunda değil, diğer Avrupa ülke vatandaşlarına karşı da olabilir. Burada önemli olan tehdit seviyesine ulaşan göç dalgasıyla beraber artan kamusal, ekonomik ve sosyal sorunlar. Ulusal ekonomi ve politikayı etkilemeye başladığında tehdit seviyesine geldiği kabul edilen göçmen sayısı Avrupa bütünleşmesiyle doğrudan ilgili olduğu için bu durumun en büyük suçlusu AB olarak görülüyor.

5. Sonuç

Avrupa'nın bütünleşme sürecini küreselleşmeyle birlikte artan eşitsizlikler bağlamında incelediğimizde karşımıza popülist ve AB şüphesi söylemleri çıkıyor. Küreselleşmenin "kaybedenleri"nin desteklediği

popülist ve AB şüphesi görüşleri, artan göçmen sayısı ve yüksek işsizlik oranına neden olan birçok kültürel ve ekonomik krizle birlikte daha fazla seçmeni kendi tarafına çekiyor. Uzun bir döneme yayılan krizler nedeniyle de vatandaşlar hem ulusal düzeyde hem de AB düzeyinde değişikliklerin gerekli olduğunu düşünmeye başlıyor. Bu anlamda birçok seçmen "tepki oyu" olarak değil gerçekten söz konusu siyasi partilerin fikirlerini desteklediği için onlara oy veriyor.

Avusturya, Hollanda ve Fransa'daki seçimlerde AB yanlısı liberal adayların kazanması, AP Başkanı Tajani'nin deyimiyile Brexit'in bir "anomalı" olduğunu göstermesi açısından oldukça önemliydi. Yine de Brexit dinamikleri ile diğer AB üyesi ülkelerdeki dinamiklerin ve tehdit algısının aynı olmadığını vurgulamakta fayda var. Özellikle de kurucu ülkeler Fransa ve Hollanda'da Birleşik Krallık'tan farklı bir şekilde Avrupa bütünleşmesiyle derin bağlar söz konusu.

Kişilerin ötekileştirme ve gruplara ayırma alışkanlıklarının Avrupa bütünleşmesiyle de doğrudan bağlantılı olduğunu belirten görüşler, göç dalgalarının önemi ne dikkat çekiyor. Göçmenlere yönelik olumsuz tavırlar direkt olarak AB'ye olan desteği azaltırken artan göç dalgaları, ötekileştiren ve ayrıştırıcı söylemleri politik arenada fazlasıyla görünür kılıyor.

Popülizm ve AB şüphesizliği her ne kadar özellikle son yıllarda gündeme gelmiş olsa da çok uzun yıllardır var oldukları için tek bir seçim sonucuyla yenildiklerini söylemek pek doğru olmaz. Birbirinden etkilenen, hatalarından ders alan ve yenilenen popülist partiler seçmenlerin kendilerine olan tavırlarında da değişiklik yaratabiliyor. Göç ve Avrupa bütünleşmesi ekseninde şekillenen politik söylemleri,

çok sorunlu ve uzun döneme yayılarak çözülebilecek alanlara odaklandığı için geçerliliğini çok uzun yıllar koruyabilir. Bu nedenle de sağcı popülist ve AB şüpheli söylemlerin önümüzdeki yıllarda da politik gündemi meşgul edeceğini söyleyebiliriz.

Son olarak, popülist ve AB şüpheli söylemlere karşı çözümün, küreselleşme süreciyle beraber AB entegrasyon sürecinin de daha adil ve eşit bir şekilde ilerlemesi olduğunu belirtmek gerekiyor. Geri planda kalan bireylerin tehdit altında hissetmesiyle büyüyen popülist ve AB şüpheli dalga, demokratik ve liberal değerlere zarar verme riskini de beraberinde getiriyor. Krizlerin ve adaletsizlerin bedelini başta göçmenlere sonra da AB bütünleşme sürecine ödetmek isteyen görüşler her

şeyi siyah ve beyaz olarak ayırdığı için tehlike arz ediyor. Entegrasyon sürecinin sorunlarını ortadan kaldırmaya odaklanan bu görüşler AB'nin 28 ülke arasında kurduğu ticari, siyasi, ekonomik ve kültürel işbirliğinin tüm getirilerini de ortadan kaldırabilir. Tepkisel olarak şekillenen söz konusu söylemler, savundukları politikaların yıkıcı etkilerini öngöremediği için uzun döneme yayılan bir süreci yönetme kapasitesine sahip değil. Var olan krizlere düşmanca bir söylemle ve korumacı politikalarla cevap vermek isteyen bu görüşler küreselleşme sürecindeki eşitsizlikleri derinleştirecektir. Bu ise var olan sorunların ve küreselleşmenin olumsuz etkilerinin artacağı anlamına gelir. Oysa yapılması gereken tam tersi bir şekilde olumlu etkilerin artırılıp eşitsizlikler arasındaki farkların en aza indirgenmesidir.

Son Not

- 1 https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-globalisation_en.pdf (Erişim Tarihi: 25.05.2017)
- 2 https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/white_paper_on_the_future_of_europe_en.pdf (Erişim Tarihi: 25.05.2017); Türkçe çevirisi için: <http://www.ikv.org.tr/images/files/beyazicler.pdf>
- 3 <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/globalization> (Erişim Tarihi: 29. 05. 2017)
- 4 Boyer R., Drache D., (1996). *States Against Markets, The Limits of globalization*, Routledge, s. 63
- 5 Wallerstein I., (2000), "Globalization or the Age of Transition? A Long Term View of the Trajectory of the World System", *International Sociology*, June 2000, Vol 15(2) s. 251–267.
- 6 "Can attitudes towards globalization be explained by who perceive themselves to be losers from trade?", Lund University School of Economics and Management <http://lup.lub.lu.se/student-papers/record/8900654> (Erişim Tarihi: 28.05.2017)
- 7 International Labor Organisation (2016). "Trends in the world of work: What effects on inequalities and middle-income groups", Cenevre.
- 8 World Bank (2016). "World Development Report 2016: Digital Dividends", Washington DC.
- 9 Martell L.,(2017). *The Sociology of Globalization*, Second edition, Polity.
- 10 Martell L., (2016). *The Sociology of Globalization*, Second edition, Pre-publication version of the introduction, Polity.
- 11 Age.
- 12 https://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/file_attachments/bp-economy-for-99-percent-160117-en.pdf (Erişim Tarihi: 11.07.2017)
- 13 En yoksul yüzde 10 günde 1,90 dolardan daha az miktarda yaşayan bireylerden oluşmaktadır. Şekil 2'de belirtilen veriler, aşırı yoksullukla mücadele eden kişilerin sayısını belirtmektedir.
- 14 https://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/file_attachments/bp-economy-for-99-percent-160117-en.pdf . s.12 (Erişim Tarihi: 11.07.2017)
- 15 Bahsedilen servet değeri İngiliz sivil toplum kuruluşu OXFAM'ın 2015-2016 verilerini ifade etmektedir. En son verilere göre Bill Gates'in serveti 89,5 milyar dolara ulaştı. <https://www.forbes.com/profile/bill-gates/> (Erişim tarihi: 25.07.2017)
- 16 "Empowerment" terimi 1990'lı yıllardan itibaren uluslararası alanda kalkınma ve cinsiyet eşitliği konularında kullanılmaya başladı. Empowerment ilk olarak 20'nci yy.da ABD'de siyasi ve ekonomik hakları için mücadele eden kadınlar tarafından kullanıldı.
- 17 Calves A. E., (2009). "Empowerment": "Généalogie d'un concept clé du discours contemporain sur le développement", *Revue Tiers Monde*, no. 200, s. 735-749. doi 10.3917/rtm.200.0735
- 18 Udry C., (1996). Gender, agricultural production and the theory of the household, *Journal of Political Economy*, vol.104, no. 5, s. 1010-1046.
- 19 Quisumbing A. R. (1995). Gender differences in agricultural productivity: a survey of empirical evidence. Washington DC: IFPRI. (FCND Discussion Paper no. 5)
- 20 Taguieff P.A., (1995). Political Science Confronts Populism: From a Conceptual Mirage to a Real Problem. *Telos* (103), s. 9-43.
- 21 Daha fazla bilgi için: Güç Kazanan Sağcı Popülist Söylemlerin Nedenleri ve Etkileri: Fransa ve Hollanda Örneği, http://www.ikv.org.tr/images/files/ikv_degerlendirme-198.pdf
- 22 Macrae D., (1969). "Populism as an Ideol-

- ogy" (ed. Ionescu, Ghita ve Geller, Ernest) *Populism: Its Meanings and National Characteristics*, Londra, Weidenfeld and Nicolson, s. 153-165
- 23 Wiles P., (1969). "A Syndrome, Not a Doctrine" (ed. Ionescu, Ghita ve Geller, Ernest) *Populism: Its Meanings and National Characteristics*, Londra: Weidenfeld and Nicolson, s. 166-179
- 24 Rydgren J., (2005). *From discontent with taxation to ethnic nationalism: parliamentary right-wing populism and extreme right in Sweden*, Lund: Studentlitteratur, s.12-13
- 25 Stanley B., (2008). "The Thin Ideology of Populism", *Journal of Political Ideologies*, 13(1), s. 95-110
- 26 Fieschi C., (2004). "Introduction" to special issue on populism", *Journal of Political Ideologies*, 9(1), s.235-240
- 27 Freeden M., (2017). "After the Brexit Referendum: revisiting populism as an ideology", *Journal of Political Ideologies*, 22(1), s.1-11
- 28 Freeden M., (1996). *Ideologies and Political Theory: A Conceptual Approach*, Oxford, Clarendon Press, s. 485-550; Freeden M., (1998). "Is nationalism a distinct ideology?", *Political Studies*, 46 (1), s. 748-765.
- 29 Örneğin, 2005 yılında Fransa ve Hollanda'da AB Anayasası'na ilişkin referandumda, sırasıyla, Fransız seçmenlerin %54,68'i ve Hollandalı seçmenlerin %61,54'ü söz konusu anayasaya karşı oy vermiştir.
- 30 Taggart P., Szczerbiak A., (2002). "The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States", *SEI Working Paper No 51, Opposing Europe Research Network Working Paper No 6*
- 31 Vasilopolou, S. (2009). "Varieties of Euroscepticism: The Case of the European Extreme Right", *Journal of Contemporary European Research*, 5(1), s. 3-23. <http://www.jcer.net/ojs.index.php/jcer/article/view/106/131>
- 32 Avrupa bütünleşmesi prensibi: Çok yönlü işbirlikleriyle birçok politika alanında ortak hareket etmek
- 33 Avrupa bütünleşmesi uygulamaları: AB'nin kurumsal ve politik statüko
- 34 Avrupa bütünleşmesinin geleceği: Avrupa bütünleşmesinin derinleştirilmesi
- 35 <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/internationalmigration/bulletins/ukpopulationbycountryofbirthandnationality/august2016#1-in-8-of-the-uk-population-was-born-abroad-and-1-in-12-has-non-british-nationality> (Erişim Tarihi: 13.06.2017)
- 36 Freeden M., (2017). "After the Brexit Referendum: revisiting populism as an ideology", *Journal of Political Ideologies*, 22(1), s.1-11
- 37 EU immigration to the UK, <https://fullfact.org/immigration/eu-migration-and-uk/> (Erişim Tarihi: 13.06.2017)
- 38 Popülizmin "biz ve ötekiler" karşıtlığının de-tayları ve popülist politikacı örnekleri için: http://www.ikv.org.tr/images/files/ikv_de-gerlendirme-198.pdf
- 39 Brubaker R., (2017). "Between nationalism and civilizationism: the European populist moment in comparative perspective", *Ethnic and Racial Studies*, doi: 10.1080/01419870.2017.1294700
- 40 Roodujin M., (2015). "The rise of the populist radical right in Western Europe", *European View*, 14(1), s.3-11. doi:10.1007/s12290-015-0347-5
- 41 Ivarsflaten E., (2008). What Unites Right-Wing Populists in Western Union?", *Comparative Political Studies*, 41(1), s. 3-23.
- 42 Minkenberg M., (2000). "The Renewal of radical right: Between modernity and anti-modernity.", *Government and Opposition*, 35(2), s.170-188.
- 43 Arzheimer K. (2009). "Contextual factors and the extreme right vote in Western Europe, 1980–2002". *American Journal of Political Science*, 53(2), s.259–75; Lubbers, M., Gijsberts, M., Scheepers, P. (2002). "Extreme right-wing voting in Western Europe", *European Journal of Political Research*, 41(3), s.345–78.

- 44 Van der Brug, W., Fennema, M., & Tillie, J., (2005). "Why some anti-immigrant parties fail and others Succeed", *Comparative Political Studies*, 38(5), s. 537-73.
- 45 Roodujin M., (2015). "The rise of the populist radical right in Western Europe", *European View*, 14(1), s.3-11. doi:10.1007/s12290-015-0347-5
- 46 Age.
- 47 Scharpf Fritz W., (1997) "Economic Integration, Democracy and the Welfare State", *Journal of European Public Policy* 4(1), s.18-36.
- 48 <http://www.jeanmonnet.org.tr/Hakk%C4%B1m%C4%B1zda/Jean-Monnet-Kimdir> (Erişim Tarihi: 18.07.2017)
- 49 Jean Monnet, l'unificateur; https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/jean_monnet_fr.pdf (Erişim Tarihi: 18.07.2017)
- 50 McLaren L.M., (2002). "Public support for the European Union: Cost/benefit analysis or perceived cultural threat?", *Journal of Politics*, 64(2), s. 551-566.
- 51 Age.
- 52 Kentmen-Cin Ç., Erisen C., (2017). "Anti-immigration attitudes and the opposition to European integration: A critical assessment", *European Union Politics*, 18(1), s. 3-25
- 53 De Vreese C.H. ve Boomgaarden H.G., (2005). "Projecting EU referendums: Fear of immigration and support for European integration". *European Union Politics* 6(1), s. 59-82.
- 54 Sniderman, M. et al. (2000). *The Outsider: Prejudice and Politics in Italy*, Princeton, NJ: Princeton University Press, s. 8-62.
- 55 Age. s. 9-87.
- 56 De Vreese C.H. ve Boomgaarden H.G., (2005). "Projecting EU referendums: Fear of immigration and support for European integration". *European Union Politics* 6(1), s. 65.
- 57 Kentmen-Cin Ç., Erisen C., (2017). "Anti-immigration attitudes and the opposition to European integration: A critical assessment", *European Union Politics*, 18(1), s. 3-25.
- 58 Gabel M., (1998a) "Public Support for European Integration: An Empirical Test of Five Theories", *Journal of Politics*, 60(2), s. 54-333.
- 59 Pepermans R. ve Verleye G., (1998). "A Unified Europe? How Euro- Attitudes Relate to Psychological Differences between Countries", *Journal of Economic Psychology*, 19(6), s. 99-681.
- 60 Anderson Chris J., (1998). "When in Doubt Use Proxies: Attitudes to Domestic Politics and Support for the EU", *Comparative Political Studies*, 31(5), s. 569-601.
- 61 Franklin M. et al. (1994). "Attitudes Toward Europe and Referendum Votes: A Response to Siune and Svensson", *Electoral Studies*, 13(2), s. 117-21.
- 62 De Vreese C.H. ve Boomgaarden H.G., (2005). "Projecting EU referendums: Fear of immigration and support for European integration". *European Union Politics* 6(1), s. 65-66
- 63 Gabel M., (1998a) "Public Support for European Integration: An Empirical Test of Five Theories", *Journal of Politics*, 60(2), s. 54-333.
- 64 Inglehart R., (1970). "Cognitive Mobilization and European Identity", *Comparative Politics* 3(1), s. 45-70.

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI YAYINLARI

52 YIL

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

Esentepe Mahallesi, Harman Sokak, TOBB Plaza,
No:10, Kat:7-8, Levent, 34394, İstanbul
Tel: 0212 270 93 00, Fax: 0212 270 30 22
E-posta: ikv@ikv.org.tr

Brüksel Temsilciliği:

Avenue de l'Yser 5-6 1040 Brüksel / Belçika
Tel: + 32 2 646 40 40, Fax: + 32 2 646 95 38,
E-posta: ikvnet@skynet.be

www.ikv.org.tr